

การวิเคราะห์วิถีชีวิตประชาธิปไตยในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษา

An Analysis of Democratic Lifestyles in Thai Language

Textbooks for Elementary School Level

กิตติพงษ์ วงศ์ทิพย์¹

Kittipong Wongtip

¹ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วิถีชีวิตประชาธิปไตยที่ปรากฏในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทย ดำเนินการวิจัยโดยเริ่มจากการศึกษาเอกสาร ตำรา และหนังสือที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตประชาธิปไตยเพื่อนำมากำหนดเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ จากนั้นจึงวิเคราะห์หนังสือเรียนวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อหาข้อความที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตประชาธิปไตยทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการยอมรับ ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม แล้วบันทึกลงในแบบบันทึกวิถีชีวิตประชาธิปไตยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้การหาความถี่และคำร้อยละ ผลการวิจัยพบหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาที่มีข้อความที่แสดงถึงวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านการยอมรับมากที่สุด รองลงมาคือ วิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านพบว่า เรื่องที่พบมากที่สุดในด้านการยอมรับ ได้แก่ การมีมารยาทในการพูด รู้จักใช้วาจาสุภาพ และเหมาะสมแก่กาลเทศะ ส่วนวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรม เรื่องที่พบมากที่สุด ได้แก่ การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ถือว่างานส่วนรวมเป็นงานของตนสำหรับวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านปัญญาธรรม เรื่องที่พบมากที่สุด ได้แก่ การรู้จักใช้ปัญญา ใช้เหตุผล และความถูกต้องในการตัดสินใจปัญหาทั้งมวล

คำสำคัญ: วิถีชีวิตประชาธิปไตย, หนังสือเรียนวิชาภาษาไทย, ชั้นประถมศึกษา

Abstract

The objective of this article was to explore and analyze various forms of democratic lifestyle in Thai language textbooks for elementary school level. The methodology involves documentary research regarding democratic lifestyle in an attempt to define the analysis criteria. The analysis focuses on the Thai language textbooks published by the Office of Basic Education Commission, Ministry of Education, used in Prathom 1-6 levels in order to find messages that reflect the three forms of democratic lifestyle. The three forms include personal ethics, social unity and intellectuality. For the purpose of this research, related data were statistically analyzed for frequency and percentage. The findings of this research is the statements of the textbooks reflect the forms of democratic lifestyle relating personal ethics the most, followed by social unity, and intellectuality respectively. When details of each form are considered independently, it is found that personal ethics contains the following elements: speaking manners, polite speaking, and appropriate speaking for space and time. Social unity, in turn, includes public benefits and public-mindedness. Finally, intellectuality includes using personal wisdom, reasoning and correctness in decision making in order to solve problems.

Keywords: democratic lifestyle, Thai language textbooks, elementary school level

บทนำ

ประเทศไทยใช้รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตั้งแต่ พ.ศ. 2475 แต่ยังคงดูเหมือนว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร มีเหตุการณ์หลายอย่างที่เกิดขึ้นให้เห็นถึงความล้มเหลวในการใช้รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย เช่น การยึดอำนาจการปกครองในลักษณะการปฏิวัติรัฐประหาร และการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน การซื้อเสียงในการเลือกตั้ง การใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาประโยชน์ส่วนตนของนักการเมือง การเล่นพรรคเล่นพวก เป็นต้น ตามที่เป็นข่าวตามวิทยุโทรทัศน์หรือตามหน้าหนังสือพิมพ์ในปัจจุบัน

สาเหตุที่ทำให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากประชาชนบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการของประชาธิปไตย ขาดการปลูกฝังให้มีวิถีชีวิตประชาธิปไตย ตลอดจนขาดจิตสำนึกในเรื่องสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของพลเมืองที่ดี (Thongkamsuk, 2007 : 1; Sirikup, 2007 : 1) เพราะฉะนั้นการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนควรจะแก้ที่ต้นเหตุ นั่นก็คือ การให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักการประชาธิปไตยและวิถีชีวิตประชาธิปไตยแก่ประชาชน อย่างไรก็ตาม หากจะให้ผลดีควรเริ่มให้ความรู้แก่ประชาชนตั้งแต่วัยเด็ก เพราะเป็นวัยที่มีความคิดบริสุทธิ์ สามารถซึมซับสิ่งที่ได้รับการสั่งสอนและอบรมได้โดยง่าย ดังนั้นนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนระดับประถมศึกษาจึงเป็นกลุ่มบุคคลและสถาบันที่เหมาะสมที่สุดในการปลูกฝังวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย (Education Ministry, 1993 : 1)

ด้วยเหตุดังกล่าว พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 จึงได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการในมาตรา 7 ไว้ว่า กระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อีกทั้งหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (2551 : 4-5) ก็ได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาไว้ว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนซึ่งเป็นที่มาของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งได้กำหนดไว้ในจุดหมายข้อ 4 ไว้ว่า เพื่อให้ผู้เรียนมีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ Education Ministry (1993 : 1-2) จึงได้กำหนดนโยบายในการจัดการศึกษาเพื่อให้เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับประชาธิปไตย โดยให้โรงเรียนประถมศึกษาทุกโรงเรียนในสังกัด จัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาประชาธิปไตย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 เป็นต้นมา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้โรงเรียนปลูกฝังพฤติกรรมประชาธิปไตยให้แก่ นักเรียนทุกชั้นทุกคน ทั้งด้านวิถีชีวิตประชาธิปไตย และระบบประชาธิปไตย ซึ่งพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านวิถีชีวิตประชาธิปไตยที่ต้องการเน้นให้

นักเรียนเรียนรู้นั้นมี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการวธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม ส่วนระบบประชาธิปไตยที่ต้องการให้นักเรียนเรียนรู้นั้นจะมุ่งเน้นให้นักเรียนทำงานโดยใช้กระบวนการกลุ่ม ซึ่งทุกคนในกลุ่มต้องมีส่วนร่วมในการทำงาน โดยคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติมีความเชื่อว่าหากนักเรียนได้เรียนรู้และมีทักษะตามพฤติกรรมดังกล่าวที่ได้รับการฝึกฝนจากโรงเรียนแล้ว นักเรียนก็จะสามารถนำความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งคือ การจัดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนจะทำให้ชุมชนได้เห็นแบบอย่างที่ดีถูกต้อง จากความเชื่อทั้งสองประการนี้ จะเป็นการส่งเสริมการปกครองของประเทศ ซึ่งเป็นการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

การจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีวิถีชีวิตประชาธิปไตยนั้นไม่ใช่หน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นหน้าที่ของครูผู้สอนทุกวิชาที่จะช่วยกันอบรม สั่งสอน และปลูกฝังให้นักเรียนมีวิถีชีวิตประชาธิปไตย ครูผู้สอนวิชาภาษาไทยในระดับประถมศึกษาสามารถที่จะจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังวิถีชีวิตประชาธิปไตยได้โดยการอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิถีชีวิตประชาธิปไตยในขณะให้นักเรียนอ่านบทอ่านในหนังสือเรียนเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ซึ่งหนังสือเรียนที่ใช้ในปัจจุบันคือ หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที โดยในหนังสือเรียนชุดดังกล่าวนี้จะประกอบด้วยบทอ่านที่หลากหลาย นำเสนอโดยผู้ที่เป็นเรื่องที่ น่าสนใจ มีตัวละคร เพื่อให้นักเรียนสนุกสนานเพลิดเพลิน ส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน รู้จักใช้ภาษาไทย ที่ถูกต้อง ไพเราะ สละสลวย และแทรกเนื้อหาความคิดที่บูรณาการความเข้าใจวิถีชีวิตความเป็นไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ และรู้เท่าทัน โลกตามวัย ประสบการณ์ และชั้นปี

จากที่กล่าวข้างต้นจะเห็นว่าหนังสือเรียนวิชาภาษาไทย นอกจากจะมีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน รู้จักใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง ไพเราะ สละสลวย แล้ว หนังสือเรียนวิชาภาษาไทยยังแทรกเนื้อหาต่าง ๆ ด้วย เช่น วิถีชีวิตความเป็นไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ ฯลฯ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิถีชีวิตประชาธิปไตยที่ปรากฏในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 เพราะจะทำให้ทราบว่าในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยระดับชั้นต่าง ๆ มีข้อความที่แสดงถึงวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด และมีวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านใดมากที่สุด ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอนวิชาภาษาไทยในการที่จะร่วมกันพัฒนาและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตประชาธิปไตย อีกทั้งยัง

เป็นการสนองตอบนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ที่มุ่งให้นักเรียนทุกชั้นมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยและเป็นบุคคลที่มีวิถีชีวิตประชาธิปไตย อันจะส่งผลให้สังคมเกิดความสงบเรียบร้อยและอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วิถีชีวิตประชาธิปไตยที่ปรากฏในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

แหล่งข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ที่ผลิตโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ และเป็นฉบับที่ระบุไว้ว่าตรงตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 รวมทั้งสิ้น 6 เล่ม

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ วิถีชีวิตประชาธิปไตยตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติที่ระบุไว้ในคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2536) ซึ่งประกอบด้วย

1. การวรรณกรรม ได้แก่

- 1.1 เคารพและเทิดทูนสถาบันที่สำคัญของประเทศ เช่น ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
- 1.2 เคารพพ่อแม่ ครู ญาติผู้ใหญ่ และเพื่อน ๆ
- 1.3 มีมารยาทในการพูด รู้จักใช้วาจาสุภาพ และเหมาะสมแก่กาลเทศะ
- 1.4 เคารพสิทธิของผู้อื่น ไม่ทำให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย ไม่เอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตนโดยไม่ได้รับอนุญาต ไม่ทำให้อื่นต้องเสียชื่อเสียงหรือแม้กระทั่งทำให้เจ็บกาย

1.5 เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น เมื่อมีการแสดงความคิดเห็น จะฟังอย่างตั้งใจ ไตร่ตรอง ก่อนตัดสินใจว่าเชื่อหรือไม่

1.6 เคารพกฎ ระเบียบของสังคม ยึดมั่นขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศ

1.7 มีเสรีภาพ และใช้เสรีภาพภายในขอบเขตที่สังคมกำหนด

2. สามัคคีธรรม ได้แก่

2.1 การร่วมมือกันทำงาน ซึ่งต้องร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และต้องทำอย่างเต็มใจและด้วยความตั้งใจให้งานสำเร็จ

2.2 มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ทั้งในกลุ่มย่อยและในสังคมส่วนรวม

2.3 เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ถือว่างานส่วนรวมเป็นงานของตน

2.4 มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุผลและได้ผลงานดีที่สุดเท่าที่สามารถทำได้

3. ปัญญาธรรม ได้แก่

3.1 การรู้จักใช้ปัญญา ใช้เหตุผล และความถูกต้องในการตัดสินใจปัญหาทั้งหมด

3.2 เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ทุกคนต้องช่วยกันคิด ช่วยกันตัดสินใจโดยใช้เหตุผล

3.3 ถ้ามีปัญหาโต้แย้งในหมู่คณะจะพยายามอภิปรายด้วยสติปัญญาให้อีกฝ่ายหนึ่งเห็นชอบและคล้อยตาม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และนำเสนอผลการศึกษารูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประชาธิปไตยเพื่อสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยและเพื่อนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์วิถีชีวิตประชาธิปไตย

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์วิถีชีวิตประชาธิปไตยจากหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยระดับประถมศึกษา ทั้ง 6 เล่ม อย่างละเอียด โดยมีวิธีการดังนี้

2.1 การอ่านครั้งที่ 1 เพื่อพิจารณาข้อความที่แสดงถึงพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านวิถีชีวิตประชาธิปไตย แล้วขีดเส้นใต้ข้อความนั้นไว้

2.2 การอ่านครั้งที่ 2 เพื่อแยกประเภทของข้อความที่ขีดเส้นใต้ไว้ว่าเป็นพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านใด แล้วจึงคัดลอกข้อความนั้นไว้

2.3 การอ่านครั้งที่ 3 เพื่อทบทวนความถูกต้องตามข้อ 2.2

2.4 นำข้อมูลที่วิเคราะห์ได้บันทึกลงในแบบวิเคราะห์เนื้อหาด้านวิถีชีวิตประชาธิปไตย แล้วประมวลผลโดยใช้วิธีการทางสถิติด้วยการหาค่าความถี่และร้อยละ

3. ขึ้นเสนอผลการวิจัย ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาเรียบเรียงและเขียนรายงานเสนอผลการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์วิถีชีวิตประชาธิปไตยในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปรากฏผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1

จำนวนและร้อยละของวิถีชีวิตประชาธิปไตยในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษา

วิถีชีวิตประชาธิปไตย	จำนวน	ร้อยละ
ด้านคารวธรรม		
1. เคารพและเทิดทูนสถาบันที่สำคัญของประเทศ เช่น ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์	42	9.95
2. เคารพพ่อแม่ ครู ญาติผู้ใหญ่ และเพื่อน ๆ	14	3.32
3. มีมารยาทในการพูด รู้จักใช้วาจาสุภาพ และเหมาะสมแก่กาลเทศะ	314	74.41
4. เคารพสิทธิของผู้อื่น ไม่ทำให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย ไม่เอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตนโดยไม่ได้รับอนุญาต ไม่ทำให้ผู้อื่นต้องเสียชื่อเสียงหรือแม้กระทั่งทำให้เจ็บกาย	15	3.55
5. เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น เมื่อมีการแสดงความคิดเห็น จะฟังอย่างตั้งใจ ไตร่ตรอง ก่อนตัดสินใจว่าเชื่อหรือไม่	1	0.24

ตารางที่ 1 (ต่อ)

6. เคารพกฎ ระเบียบของสังคม ยึดมั่นขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศ	26	6.16
7. มีเสรีภาพ และใช้เสรีภาพภายในขอบเขตที่สังคมกำหนด	10	2.37
รวมด้านการวรรณ	422	100.00

ด้านสามัคคีธรรม

1. การร่วมมือกันทำงาน ซึ่งต้องร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และต้องทำอย่างเต็มใจและด้วยความตั้งใจให้งานสำเร็จ	27	28.42
2. มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ทั้งในกลุ่มย่อยและในสังคมส่วนรวม	13	13.68
3. เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ถือว่างานส่วนรวมเป็นงานของตน	34	35.79
4. มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุผล และได้ผลงานดีที่สุดเท่าที่สามารถทำได้	21	22.11
รวมด้านสามัคคีธรรม	95	100.00

ด้านปัญญาธรรม

1. การรู้จักใช้ปัญญา ใช้เหตุผล และความถูกต้องในการตัดสินใจทุกเรื่อง	21	91.30
2. เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ทุกคนต้องช่วยกันคิด ช่วยกันตัดสินใจโดยใช้เหตุผล	2	8.70
3. ถ้ามีปัญหาโต้แย้งในหมู่คณะจะพยายามอภิปรายด้วยสติปัญญาให้อีกฝ่ายหนึ่งเห็นชอบและคล้อยตาม	-	-
รวมด้านปัญญาธรรม	23	100.00

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า หนังสือเรียนวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษา มีข้อความที่แสดงถึงวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านการวรรณมากที่สุด คือ มีจำนวน 422 ข้อความ โดยเรื่องที่พบมากที่สุด คือ การมีมารยาทในการพูด รู้จักใช้วาจาสุภาพ และเหมาะสมแก่กาลเทศะ มีจำนวน 314 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 74.41 วิถีชีวิตประชาธิปไตยที่พบมากเป็นลำดับที่ 2 คือ วิถีชีวิตประชาธิปไตยด้าน

สามัคคีธรรม มีจำนวน 95 ข้อความ ซึ่งเรื่องที่พบมากที่สุด คือ การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ถือว่างานส่วนรวมเป็นงานของตน มีจำนวน 34 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 35.79 วิธีชีวิตประชาธิปไตยที่พบน้อยที่สุด คือ วิธีชีวิตประชาธิปไตยด้านปัญญาธรรม มีจำนวน 23 ข้อความ โดยเรื่องที่พบมากที่สุด คือ การรู้จักใช้ปัญญา ใช้เหตุผล และความถูกต้องในการตัดสินปัญหาทั้งมวลมากที่สุด มีจำนวน 21 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 91.30

ตัวอย่างข้อความที่แสดงถึงวิธีชีวิตประชาธิปไตยในแต่ละด้าน

ด้านการธรรม

1. เคารพและเทิดทูนสถาบันที่สำคัญของประเทศ เช่น ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

“ทุกรัชกาลในสมัยรัตนโกสินทร์ ไม่ว่าราชอาณาจักรไทยจะปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์หรือระบอบประชาธิปไตยก็ตาม พระมหากษัตริย์ยังทรงเป็นประมุขของประเทศ เป็นที่เคารพเทิดทูนเหนือเศียรเกล้า...” (บทที่ 8 ดั่งหยาดทิพย์ชโลมใจ ชั้น ป. 5 หน้า 133)

ข้อความนี้แสดงถึงความเคารพและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยระบุชัดเจนว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นที่เคารพเทิดทูนเหนือเศียรเกล้าไม่ว่าประเทศไทยจะปกครองด้วยระบอบใด ๆ ก็ตาม พระมหากษัตริย์ก็ยังคงเป็นที่เคารพและเทิดทูนของประชาชน

2. เคารพพ่อแม่ ครู ญาติผู้ใหญ่ และเพื่อน ๆ

“วันนี้เป็นวันแม่ พี่โต เรา และน้องแดง รวมเงินกันซื้อพวงมาลัยดอกมะลิไปกราบอวยพรแม่” (บทที่ 16 บันทึกรักความหลัง ชั้น ป. 3 หน้า 203)

ข้อความนี้เป็นข้อความในบันทึกของคุณพ่อกะทิที่แสดงให้เห็นถึงความเคารพพ่อแม่ของคุณพ่อที่มีต่อแม่ ซึ่งแสดงออกด้วยการนำพวงมาลิไปไหว้แม่เนื่องในวันแม่เพื่อแสดงถึงความเคารพรักและสำนึกในบุญคุณของแม่

3. มีมารยาทในการพูด รู้จักใช้วาจาสุภาพ และเหมาะสมแก่กาลเทศะ

“ภูผารู้สึกดีขึ้น “แล้วพ่อจะพาไปโบกใบบัวไปเมื่อไรครับ” ภูผาถาม” (บทที่ 2 ใจหาย ชั้น ป. 2 หน้า 22)

ข้อความนี้เป็นคำพูดของภูผาที่พูดกับพ่อ แสดงให้เห็นถึงการมีมารยาทในการพูด รู้จักใช้วาจาสุภาพ และเหมาะสมแก่กาลเทศะ โดยใช้คำว่าลงท้ายว่า ครับ เพื่อแสดงความสุภาพในกรณีที่พูดกับผู้ที่มียู่มากกว่า ซึ่งตามวัฒนธรรมไทยแล้ว คำว่า ครับ เป็นคำที่แสดงถึงความสุภาพและสามารถใช้ได้กับคนทุกระดับ ยกเว้นพระมหากษัตริย์ เพราะมีคำลงท้ายคำอื่นแทน

4. เคารพสิทธิของผู้อื่น ไม่ทำให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย ไม่เอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตนโดยไม่ได้รับอนุญาต ไม่ทำให้ผู้อื่นต้องเสียชื่อเสียงหรือแม้กระทั่งทำให้เจ็บกาย

“พี่สั้มปอยนำของที่เก็บได้ให้ลุงกำนัน” (บทที่ 11 เด็กดี ชั้น ป. 2 หน้า 183)

ข้อความนี้เป็นข้อความที่บรรยายเหตุการณ์ว่าพี่สั้มปอยนำของที่เก็บได้ไปให้ลุงกำนัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเคารพสิทธิของผู้อื่น ไม่เอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตนโดยไม่ได้รับอนุญาต โดยการที่พี่สั้มปอยนำของที่เก็บได้ให้ลุงกำนันก็แสดงว่าพี่สั้มปอยไม่เอาของที่เก็บได้มาเป็นของตนโดยไม่ได้รับอนุญาต

5. เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น เมื่อมีการแสดงความคิดเห็น จะฟังอย่างตั้งใจ ใคร่ตรอง ก่อนตัดสินใจว่าเชื่อหรือไม่

“ครูกิตติจะเตือนนักเรียนอยู่เสมอว่า ให้ล้างมือบ่อย ๆ เพราะเชื้อโรคอาจมาอยู่ที่มือเรา โดยที่เราไม่รู้ตัว เมื่อเราใช้มือขี้ตา หยิบของเข้าปาก เกาตามตัว เชื้อโรคจะเข้าสู่ร่างกายโดยง่าย การล้างมือให้สะอาดอยู่เสมอเท่ากับล้างเชื้อโรคให้ออกไปจากตัว

เด็ก ๆ ทุกคนทำตามครูกิตติ ยกเว้นโจ้บางครั้งไปเล่นดิน มือยังเลอะ โจ้ก็เอามือเช็ดขากางเกงแรง ๆ หัวเราะเสียงดังและพูดว่า “สะอาดแล้ว เชื้อโรคตายหมดแล้ว”” (บทที่ 10 เจ็ดแล้ว ชั้น ป. 2 หน้า 161-162)

ข้อความนี้เป็นข้อความตอนที่บรรยายว่าครูกิตติจะเตือนนักเรียนเสมอว่าให้ล้างมือบ่อย ๆ เพราะเชื้อโรคอาจมาอยู่ที่มือโดยที่เราไม่รู้ตัว เวลาใช้มือขี้ตา หยิบของเข้าปาก เกาตามตัว เชื้อโรคจะเข้าสู่ร่างกายโดยง่าย นักเรียนทุกคนก็ทำตามครูกิตติ ซึ่งก็แสดงให้เห็นว่าเด็ก ๆ ได้ใช้ความคิดพิจารณาใคร่ตรองแล้วว่า คำพูดของครูกิตติเป็นสิ่งที่ถูกต้องจึงเชื่อและทำตามที่ครูกิตติบอก

6. เคารพกฎ ระเบียบของสังคม ยึดมั่นขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศ

“เวลาผ่านไป จนใกล้จะเข้าพรรษา น้ำป๊อกซึ่งเป็นน้องคนสุดท้องจะบวช อันที่จริงน้ำป๊อกอยากจะบวชมานานแล้ว แต่ยังจัดเวลาไม่ได้ ประเพณีไทยแต่โบราณ ถือเป็นหน้าที่ของชายไทยที่นับถือพระพุทธศาสนา เมื่ออายุครบ 20 ปี ควรจะบวชเรียน เพื่อได้ศึกษาและปฏิบัติธรรม รวมทั้งเป็นการทดแทนพระคุณบิดามารดา” (บทที่ 16 วิถีชีวิตไทย ชั้น ป. 5 หน้า 257)

ข้อความนี้แสดงให้เห็นถึงการยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม โดยชายไทยที่มีอายุครบ 20 ปี จะต้องบวช เพื่อศึกษาและปฏิบัติธรรม รวมทั้งถือว่าเป็นการทดแทนพระคุณบิดา

มารดา ดังนั้นข้อความนี้จึงแสดงให้เห็นว่าน้ำปอกได้ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทย

“เมื่อตั้งชื่อน้องแล้ว เราก็ต้องไปแจ้งเกิดที่ว่าการอำเภอ ซึ่งเขากำหนดไว้ภายในสัปดาห์วัน นับตั้งแต่วันที่เกิด” พ่อริบบอก” (บทที่ 14 รู้ไว้ได้ประโยชน์ ชั้น ป. 5 หน้า 227)

ข้อความนี้เป็นคำพูดของพ่อที่พูดกับลูกเพื่ออธิบายเกี่ยวกับการแจ้งเกิดของคนในสังคมว่า จะต้องแจ้งเกิดภายใน 15 นับตั้งแต่วันที่เกิด มิฉะนั้นจะมีความผิดตามกฎหมาย ซึ่งข้อความนี้แสดงให้เห็นว่าพ่อเป็นที่เคารพกฎ ระเบียบของสังคม และปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศ

7. มีเสรีภาพ และใช้เสรีภาพภายในขอบเขตที่สังคมกำหนด

“ครูวรรณทำให้แต่ละกลุ่ม ตั้งชื่อกลุ่มของตนตามความพอใจ แต่ละกลุ่มมีชื่อหลากหลายตามความคิดของสมาชิกแต่ละคน มีการถกเถียงตั้งชื่อตามที่ตนชอบ แต่ก็สามารถตกลงกันได้ ตามเสียงสมาชิกส่วนใหญ่” (บทที่ 12 ประชาธิปไตยใบเล็ก ชั้น ป. 3 หน้า 152)

ข้อความนี้เป็นเหตุการณ์ที่ครูวรรณให้นักเรียนแต่ละกลุ่มตั้งชื่อกลุ่มของตนเอง ซึ่งสมาชิกแต่ละคนก็ตั้งชื่อตามที่ตนเองพอใจ แสดงถึงการมีเสรีภาพในการตั้งชื่อตามความคิดหรือความชอบของตนเองโดยไม่มีใครบังคับ นอกจากนี้เมื่อมีการเสนอชื่อกลุ่มอย่างหลากหลายก็สามารถตกลงกันได้โดยใช้เสียงส่วนมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการมีเสรีภาพและใช้เสรีภาพภายในขอบเขตที่สังคมกำหนด คือ สมาชิกในกลุ่มทุกคนสิทธิเสนอชื่อกลุ่ม และเมื่อมีการเลือกชื่อกลุ่มก็ยอมรับในการตัดสินใจของสมาชิกส่วนใหญ่ ถือว่าเป็นการใช้เสรีภาพในขอบเขตที่สังคมกำหนด โดยการยอมรับชื่อกลุ่มซึ่งอาจไม่ใช่ชื่อที่ตนเองเสนอ

ด้านสามัคคีธรรม

1. การร่วมมือกันทำงาน ซึ่งต้องร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และต้องทำอย่างเต็มใจและด้วยความตั้งใจให้งานเสร็จ

“ความู้ซ้างคนอื่น ๆ ต่างก็ช่วยกัน บางคนไปเก็บใบตองตึงมาทำกระทงใช้แทนจานข้าว บางคนไปเก็บพริก มะเขือ ที่พวกชาวบ้านป่าโยนเมล็ดทิ้งไว้ แล้วพืชพวกนี้ก็ขึ้นเองตามธรรมชาติ บางคนไปเก็บผักป่าเห็ด มาห่อใบตองตึง แล้วหมกใต้กองขี้เถ้า” (บทที่ 3 ครั้วป่า ชั้น ป. 2 หน้า 40)

ข้อความนี้เป็นเหตุการณ์ที่ความู้ซ้างบางคนไปเก็บใบตองตึงมาทำกระทงเพื่อใช้แทนจานข้าว บางคนไปเก็บพริก มะเขือ บางคนไปเก็บผักป่า เห็ด เพื่อนำมาทำเป็นอาหาร ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการร่วมมือกันทำ การทำด้วยความเต็มใจ และตั้งใจให้งานที่ทำ (การทำอาหาร) สำเร็จลุล่วง

2. มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ทั้งในกลุ่มย่อยและในสังคมส่วนรวม

“หนูรู้แล้วละ” น้ำใสพูด “รูปที่ต่อไม่หลุดจากกัน เหมือนคนไทยต้องมีความสามัคคีกัน ใช่มั้ยคะ” (บทที่ 12 ชาติของเรา ชั้น ป. 2 หน้า 194)

ข้อความนี้เป็นเหตุการณ์ที่ครูกิดติให้นักเรียนฝึกขึ้นไม้ที่เรียงต่อกันเพียงชิ้นเดียว ปรากฏว่าไม้ล้มทับกันไล่ไปทีละอันจนหมดแถว เด็ก ๆ จึงมองภาพที่เกิดขึ้นตรงหน้าแล้วใช้ความคิด น้ำใสจึงพูดว่า หนูรู้แล้วละ รูปที่ต่อไม่หลุดจากกันเหมือนคนไทยที่ต้องมีความสามัคคีกัน ใช่มั้ยคะ ซึ่งจากข้อความก็แสดงให้เห็นถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในสังคมส่วนรวม โดยคนไทยจะต้องมีความสมัครสมานสามัคคีกันจึงจะทำให้ประเทศชาติยั่งยืนต่อไปได้

3. เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ถ้าวางงานส่วนรวมเป็นงานของตน

“หลังฝนตกหนัก พ่อพาพยายมะปิ่น พลายมะค่า และช้างพลายของเพื่อนบ้านอีกสอง เชือก ไปช่วยลากต้นไม้ที่ล้มขวางถนน” (บทที่ 9 เกือบไป ชั้น ป. 1 หน้า 94)

ข้อความนี้แสดงให้เห็นถึงการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมของพ่อและเพื่อนบ้านที่นำช้างของตนเองไปช่วยลากต้นไม้ที่ล้มขวางถนน ซึ่งหากไม่เอาต้นไม้ออกไปก็จะไม่มีใครสัญจรไปมาได้

4. มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุผลและได้ผลงานดีที่สุดในเท่าที่สามารถทำได้

“ภูผาเดินต่อไปที่โรงเรียนของภูผา ไปเรียนหนังสือ” (บทที่ 5 ไปโรงเรียน ชั้น ป. 1 หน้า 46)

ข้อความนี้เป็นเหตุการณ์ตอนที่ภูผาไปส่งใบ โบก ใบบัวเข้าโรงเรียนแล้ว จากนั้นภูผาก็เดินไปโรงเรียนของตนเอง แสดงให้เห็นว่าภูผามีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง ซึ่งก็คือการไปโรงเรียนเพื่อศึกษาหาความรู้เนื่องจากหน้าที่ของเด็กก็คือการศึกษาเล่าเรียน

ด้านปัญญาธรรม

1. การรู้จักใช้ปัญญา ใช้เหตุผล และความถูกต้องในการตัดสินใจแก้ปัญหาทั้งมวล

“น้องผู้ชาย ป. 2 กลุ่มหนึ่ง กำลังเดินมาทางขวาของตึก ขณะที่พี่ ป. 3 กลุ่มหนึ่ง กำลังเดินมาทางซ้าย ทั้งสองกลุ่มเดินคุยกัน เล่นกัน หัวเราะกันอย่างสนุกสนาน พอเลี้ยวมุมตึก ทั้งกลุ่มพี่และกลุ่มน้องก็ชนกันเต็มแรงจนหกล้ม แต่ไม่มีใคร โกรธใคร ต่างฝ่ายต่างขอโทษและช่วยกันพยุงลุกขึ้น” (บทที่ 11 เด็กดี ชั้น ป. 2 หน้า 178)

ข้อความนี้แสดงให้เห็นถึงการรู้จักใช้ปัญญา ใช้เหตุผลและความถูกต้องในการตัดสินใจ ปัญหา เนื่องจากทั้งเด็ก ป.2 และ เด็ก ป. 3 ไม่โกรธกัน ขอโทษกัน และช่วยกันพุงกันลูกขึ้น เพราะทั้งสองฝ่ายต่างไม่ทันมองซึ่งกันและกันเลยเดินชนกัน ดังนั้นการที่เด็กทั้งสองกลุ่มไม่โกรธกัน ขอโทษกัน ก็แสดงว่ารู้จักใช้ปัญญา เหตุผล และความถูกต้องในการตัดสินใจ

2. เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ทุกคนต้องช่วยกันคิด ช่วยกันตัดสินใจโดยใช้เหตุผล

“ผมไม่เห็นด้วยปลาฉลามดีกว่า เพราะมันว่ายน้ำเร็วกว่า คุณว่าปลาโลมา ผมอยากได้ชื่อนี้” ต้นไทรทั้งพูดทั้งยกมือยืนยันความคิดของตนเอง

“เราว่าปลาโลมาเป็นปลาที่ฉลาดแสนรู้นะ” เพื่อน ๆ ให้เหตุผล “ฉลาดกว่าปลาฉลามอีก เราไม่อยากได้ปลาที่ดู ๆ มาเรียนหนังสือด้วยหรอก”

ต้นไทรไม่ยอมหยุด ยังยกมือประท้วงอยู่อย่างนั้น จนกระทั่งครูวรรณต้องเดินเข้ามา

“ตามระบอบประชาธิปไตย เรายอมรับเสียงข้างมากที่มีเหตุผล ในเมื่อเพื่อนทั้งหมดชอบชื่อปลาโลมา ต้องไทรก็ต้องยอมรับ ถึงแม้จะไม่เห็นด้วยก็ตาม...” (บทที่ 12 ประชาธิปไตยในเด็ก ชั้น ป. 3 หน้า 152)

ข้อความนี้แสดงให้เห็นถึงการช่วยกันคิด ช่วยกันตัดสินใจโดยใช้เหตุผลเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ซึ่งในเหตุการณ์นี้ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือต้นไทรไม่เห็นด้วยที่เพื่อนจะใช้ชื่อกลุ่มว่า ปลาโลมา เพราะต้องการใช้ชื่อกลุ่มว่า ปลาฉลาม โดยให้เหตุผลว่าปลาฉลามว่ายน้ำเร็วกว่า คุณว่า แต่เพื่อน ๆ ในกลุ่มไม่เห็นด้วยจึงโต้แย้ง โดยให้เหตุผลว่า ปลาโลมาเป็นปลาที่ฉลาดแสนรู้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเด็ก ๆ ได้ช่วยกันตัดสินใจในการตั้งชื่อกลุ่มโดยช่วยกันคิดช่วยกันตัดสินใจโดยใช้เหตุผล

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์วิถีชีวิตประชาธิปไตยในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาพบว่า มีข้อความที่แสดงถึงวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านการรวมมากที่สุด ซึ่งสาเหตุที่พบวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านการรวมมากที่สุดอาจจะเนื่องมาจากวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านการรวมเป็นเรื่องที่ถือว่าเป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตในสังคม ซึ่งหากคนในสังคมนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตก็จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุขและเกิดความสงบเรียบร้อย ดังนั้นจึงได้มีการบรรจุเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านการรวมในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยค่อนข้างมาก เนื่องจากผู้เรียนในระดับประถมศึกษายังเป็นเด็ก สามารถที่จะอบรมสั่งสอนและปลูกฝังให้เกิด

พฤติกรรมต่าง ๆ ได้โดยง่าย และเมื่ออบรมสั่งสอนเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ เด็กจะซึมซาบในสิ่งที่ถูกอบรมสั่งสอนจนเกิดเป็นนิสัยดังที่ Education, Ministry (1993 : 1) ได้กล่าวไว้ว่า ประชาธิปไตยเป็นกระบวนการที่เกิดจากการเรียนรู้และการปฏิบัติ การเริ่มต้นของการเรียนรู้และการฝึกฝนต้องเริ่มตั้งแต่ยังอยู่ในวัยเด็กเพราะเป็นวัยที่มีความคิดบริสุทธิ์ สามารถซึมซาบสิ่งที่ได้รับการสั่งสอนและอบรมได้โดยง่าย ดังนั้นนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนประถมศึกษาจึงเป็นกลุ่มบุคคลและสถาบันที่เหมาะสมที่สุดในการปลูกฝังวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย กอปรกับวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านการวชิรธรรมมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของไทย จึงยิ่งสะดวกที่จะนำไปบรรจุในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทย เพราะในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทย นอกจากจะให้ความรู้ด้านภาษาไทยแก่ผู้เรียนแล้ว ยังสามารถสอดแทรกขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทยและเรื่องราวต่าง ๆ ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ลงไป ในหนังสือเรียนได้ด้วย ดังที่ Somphayoon (n.d. : 196) ได้กล่าวไว้ว่า หนึ่งในวิธีการสร้างหนังสือเรียนภาษาไทยคือความสัมพันธ์กับกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ ได้แก่ การสอดแทรกความรู้ ความคิด คุณธรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหลักสูตรเข้าไว้ในเนื้อเรื่องของบทต่าง ๆ เท่าที่จะสอดแทรกเข้าไปได้ เช่น เรื่องการทำมาหากิน วัฒนธรรม ประเพณี จริยธรรม ฯลฯ

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า วิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านการวชิรธรรมที่พบมากที่สุดในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษา คือ การมีมารยาทในการพูด รู้จักใช้วาจาสุภาพ และเหมาะสมแก่กาลเทศะ ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่าวิธีการแสดงออกเกี่ยวกับวิถีชีวิตประชาธิปไตยที่ง่ายที่สุด คือ การพูด ซึ่งการพูดสามารถแสดงให้เห็นถึงความคิดความเชื่อของบุคคลนั้น ๆ ผ่านคำพูดที่พูดออกมา ดังที่ Lecturers of Thai Department, Faculty of Arts, Thammasat University (2008 : 10) กล่าวว่า ภาษาเป็นเครื่องสะท้อนความคิดให้ปรากฏ การที่มนุษย์ในสังคมเข้าใจกันได้อย่างลึกซึ้งไม่เพียงแต่เนื้อหาสาระเท่านั้น แต่อารมณ์และทัศนคติซึ่งแฝงอยู่ก็สามารถถ่ายทอดผ่านภาษาได้ทางน้ำเสียง การเลือกใช้คำที่มีความหมายทางความรู้สึก แม้แต่สำเนียงภาษาก็บอกได้ว่าผู้พูดมีภูมิหลังและที่มาจากสังคมระดับใดหรือภาคใดของประเทศ เหตุผลอีกประการหนึ่งอาจจะเป็นเพราะว่าวิชาภาษาไทยเป็นวิชาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีทักษะในการใช้ภาษาไทย สามารถฟัง พูด อ่าน เขียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ระบุไว้ในตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย (2551 : 1) ไว้ว่า วิชาภาษาไทยเป็นวิชาทักษะที่ต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและเพื่อนำไปใช้ในชีวิตจริง ไม่ว่าจะเป็นการฟัง การพูด การ

อ่าน และการเขียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการพูดนั้น ต้องสอนให้ผู้เรียนรู้จักใช้ภาษาที่ถูกต้อง ใช้ภาษาที่สุภาพ และใช้ภาษาให้ถูกต้องเหมาะสมกับระดับและฐานะของบุคคลในสังคม รวมทั้งการมีมารยาทในการพูด ซึ่งลักษณะการพูดต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการมีวิถีชีวิตประชาธิปไตยโดยการมีมารยาทในการพูด รู้จักใช้วาจาสุภาพ และเหมาะสมแก่กาลเทศะ จึงทำให้พบข้อความที่แสดงถึงวิถีชีวิตประชาธิปไตยในด้านนี้เป็นจำนวนมาก เหตุผลอีกประการหนึ่งอาจจะเป็นเพราะว่าการพูดเป็นวิธีการติดต่อสื่อสารที่ง่ายและสะดวกที่สุด มนุษย์ในสมัยโบราณสามารถที่จะปกครองบ้านเมืองให้สงบเรียบร้อยแม้ว่าจะไม่มีการบันทึกกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ระบบประชาธิปไตยเดิมของกรีกก็มีที่มาจากการพูดซึ่งเป็นจารีต ไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์ ต่อมาเมื่อมีตัวอักษรจึงมีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์ ด้วยเหตุที่การพูดเป็นการติดต่อสื่อสารที่ง่าย สะดวก และรวดเร็ว กอปรกับการพูดแสดงสามารถสะท้อนให้เห็นความคิดของผู้พูดที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ จึงทำให้พบข้อความที่แสดงถึงวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านการมีมารยาทในการพูด รู้จักใช้วาจาสุภาพ และเหมาะสมแก่กาลเทศะมากกว่าเรื่องอื่น ๆ

วิถีชีวิตประชาธิปไตยที่พบมากเป็นลำดับที่ 2 คือ วิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรม ซึ่งอาจจะเป็นเพราะการปลูกฝังวิถีชีวิตประชาธิปไตยในระดับประถมศึกษามุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านการรวมก่อน ซึ่งหากผู้เรียนมีวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านการรวมแล้วก็จะส่งผลให้เกิดวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรม เช่น หากผู้เรียนมีพฤติกรรมด้านการรวมที่ว่าด้วยเรื่องของการเคารพสิทธิของผู้อื่น เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพกฎระเบียบของสังคม ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี ปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศแล้ว ผลที่ตามมาก็คือคนในสังคมก็จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ก่อให้เกิดความสามัคคีสามัคคีกลมเกลียวกัน เพราะต่างคนต่างเคารพสิทธิของกันและกัน เคารพกฎระเบียบของสังคมและกฎหมายของประเทศ สังคมก็จะไม่มีเรื่องที่เกิดจากการทะเลาะเบาะแว้งของคนในสังคม ทำให้ประเทศชาติสงบเรียบร้อย เมื่อพิจารณาเฉพาะวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรมพบว่า เรื่องที่พบมากที่สุดคือนักเรียนวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษา คือ การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ถือว่างานส่วนรวมเป็นงานของตน ซึ่งอาจจะเป็นเพราะการสอนให้ผู้รู้จักเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมต้องเริ่มสอนหรือปลูกฝังตั้งแต่เด็ก เนื่องจากต้องใช้ระยะเวลาานกว่าที่เด็กจะเกิดจิตสำนึกและเกิดความตระหนักที่จะทำประโยชน์ให้แก่สังคมส่วนรวม อีกทั้งต้องรู้จักที่จะเสียสละประโยชน์ส่วนตนในบางครั้งเพื่อให้เกิดผลดีหรือ

เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ดังนั้นจึงปรากฏข้อความที่แสดงถึงการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ถือว่างานส่วนรวมเป็นงานของคนมากกว่าเรื่องอื่น ๆ

วิถีชีวิตประชาธิปไตยที่พบน้อยที่สุดในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยระดับชั้นประถมศึกษา คือ วิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านปัญญาธรรม ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่าวิถีชีวิตประชาธิปไตยในด้านนี้เป็นเรื่องที่อยู่ไกลตัวของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา ผู้เรียนในระดับประถมศึกษายังเป็นเด็กที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะจึงยังไม่สามารถที่จะใช้ปัญญาในการตัดสินใจปัญหา หรือใช้เหตุผลในการตัดสินใจปัญหาได้มากนัก ดังนั้นจึงมีข้อความที่แสดงถึงวิถีชีวิตประชาธิปไตยในด้านนี้ค่อนข้างน้อย เพราะถ้าหากบรรลุนิติภาวะที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประชาธิปไตยในด้านนี้ในหนังสือเรียนมาก ๆ อาจจะทำให้เนื้อหา นั้นยากเกินกว่าระดับความรู้หรือระดับสติปัญญาของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา จึงทำให้พบวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านปัญญาธรรมน้อยกว่าวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านอื่นๆ

เมื่อพิจารณาเฉพาะประเด็นของวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านปัญญาธรรมพบว่าเรื่องที่พบบ่อยที่สุดในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษา คือ การรู้จักใช้ปัญญา ใช้เหตุผล และความถูกต้องในการตัดสินใจปัญหาทั้งมวลมากที่สุด รองลงมาคือเรื่องของเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ทุกคนต้องช่วยกันคิด ช่วยกันตัดสินใจโดยใช้เหตุผล ซึ่งอาจจะอธิบายได้ว่า ประเทศไทยต้องการให้เยาวชนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่รู้จักใช้ปัญญา ใช้เหตุผล ใช้ความถูกต้องในการตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ จึงได้มีการบรรจุเนื้อหาหรือเรื่องราวที่แสดงถึงวิถีชีวิตประชาธิปไตยในเรื่องนี้ลงในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทย แต่ก็ยังมีจำนวนไม่มากนักเนื่องจากไม่เหมาะสมกับวุฒิภาวะและวัยของเด็กชั้นประถมศึกษา ส่วนวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านปัญญาธรรมในเรื่องของถ้ามีปัญหาโต้แย้งในหมู่คณะจะพยายามอธิบายด้วยสติปัญญาให้อีกฝ่ายหนึ่งเห็นชอบและคล้อยตามไม่ปรากฏในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษา ซึ่งก็เป็นเพราะว่าเด็กระดับประถมศึกษายังไม่มีความรู้ความสามารถหรือปัญญามากพอที่จะอธิบายให้ผู้อื่นเห็นชอบและคล้อยตามความคิดของตนเองด้วยสติปัญญา เนื่องจากอยู่ในวัยที่ระบบความคิดยังไม่ซับซ้อน คิดอย่างไรก็พูดอย่างนั้น ไม่สามารถที่จะใช้คำพูดเพื่อให้อีกฝ่ายคล้อยตามความคิดของตนเองด้วย ประกอบกับยังไม่มีคลังคำมากพอที่จะสรรคำมาพูดเพื่อโน้มน้าวใจผู้อื่นได้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของพียาเจต์ (Piaget's Theory of Intellectual Development) ที่ระบุว่า เด็กอายุ 7-11 ปี มีพัฒนาการอยู่ในขั้นปฏิบัติการคิดด้วยรูปธรรม (Concrete operations) คือ สามารถใช้สมองคิดอย่างมีเหตุผล รู้จักการแก้ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมได้ แต่ยังไม่ถึงขั้นปฏิบัติการคิดด้วยนามธรรม (Formal operations) ซึ่งจะมีในเด็กอายุ 11-15

ปี ที่จะมีพัฒนาการทางด้านความรู้ความเข้าใจถึงระดับสูงสุด เด็กสามารถคิดอย่างมีเหตุผลกับปัญหาทุกชนิด มีความคิดแบบผู้ใหญ่ เข้าใจในสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ ตลอดจนการสรุปกฎเกณฑ์ การตั้งสมมติฐานและทดสอบสมมติฐานได้ (Chackping, n.d.: 33) ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นจึงทำให้พบข้อความที่แสดงถึงวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านปัญญาธรรมค่อนข้างน้อยในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษา

บทสรุป

ผลจากการวิเคราะห์วิถีชีวิตประชาธิปไตยในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาพบว่า ในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยมีข้อความที่แสดงถึงวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านการธรรมในเรื่องของการมีมารยาทในการพูด รู้จักใช้วาจาสุภาพ และเหมาะสมแก่กาลเทศะ มากที่สุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยในฐานะที่เป็นสื่อการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนใช้ภาษาไทยเพื่อติดต่อสื่อสารได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม จึงทำให้พบวิถีชีวิตประชาธิปไตยในด้านนี้มากกว่าด้านอื่น ๆ นอกจากนี้หนังสือเรียนวิชาภาษาไทยยังมีคุณค่าในการใช้เป็นเครื่องมือเพื่อสอดแทรกวิถีชีวิตประชาธิปไตยอีกด้วย ซึ่งครูผู้สอนวิชาภาษาไทยควรจะมีการสอดแทรกวิถีชีวิตประชาธิปไตยขณะที่ให้นักเรียนอ่านบทอ่านในหนังสือเรียนแต่ละบทเพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีวิถีชีวิตประชาธิปไตยและเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์พร้อมด้วยวิถีชีวิตประชาธิปไตยอันจะส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมและประเทศชาติได้อย่างสงบสุขต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- การศึกษาแห่งชาติ, สำนักงานคณะกรรมการ. (ม.ป.ป.). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: บริษัท พริกหวาน กราฟฟิค จำกัด.
- คณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย. (2551). *การใช้ภาษาไทย 1*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิงพิส จักรปิง. (ม.ป.ป.). *จิตวิทยาการเรียนการสอน*. เชียงใหม่: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.

เพ็ญพร ทองคำสุก. (2550). ปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นตามวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

รัตนา ศิริคุปต์. (2550). ปัญหาการเสริมสร้างวิถีชีวิตประชาธิปไตยในโรงเรียนช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

วรรณิ โสมประยูร. (ม.ป.ป.). เทคนิคการสอนภาษาไทย. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์ดอกหญ้าวิชาการ.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2536). คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2536). (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2551). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

Translated Thai Reference

Chackping, P. (n.d.). *Psychology of teaching and learning*. Chiang Mai: Faculty of Education, Chiang Mai Rajabhat Institute. [in Thai]

Lecturers of Thai Department. (2008). *Thai usage 1*. Bangkok: Thammasat University Press. [in Thai]

- Ministry of Education. (1993). *A Guide for teaching activities for the development of democracy in primary schools. (Revised edition BE 2536).* (3rd edition). Bangkok: Kurusapa Printing Ladphrao. [in Thai]
- _____. (2008). *Indicators and core learning objectives, Thai language learning curriculum based on core curriculum of basic education, BE 2551.* Bangkok: The Agricultural Co-operative of Thailand Limited. [in Thai]
- _____. (2008). *Core curriculum for basic education, BE 2551.* Bangkok: The Agricultural Co-operative of Thailand Limited. [in Thai]
- National Education, Office of the Commission. (n.d.). *National Education Act, BE 2542 and Amended (No. 2), BE 2545.* Bangkok: Phrick Wan Graphic Co., Ltd. [in Thai]
- Sirikup, R. (2007). *Problems of supporting democratic way of life at primary schools under Lopburi Educational Service Area Office.* Mater of Education in Educational Administration, Graduate School, Phrakorn Rajabhat University. [in Thai]
- Somphayoon, W. (n.d.). *Thai language teaching techniques.* Bangkok: Dokyawichakarn Publishers Co., Ltd. [in Thai]
- Thongkamsuk, P. (2007). *The effect of some factors on ability to live democratically of Prathomsuksa 6 Students in Bangkok.* Master of Education degree in Educational research and statistics, Graduate School, Srinakharinwirot University. [in Thai]

ผู้เขียน

ดร.กิตติพงษ์ วงศ์ทิพย์

ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เลขที่ 202 ถ. ช้างเผือก ต. ช้างเผือก อ. เมือง จ. เชียงใหม่

50300

โทรสาร: 053-885709 โทรศัพท์: 083-0775755 อีเมล: khrudaysi@hotmail.com

Author

Dr. Kittipong Wongtip

Department of Thai language, Faculty of Humanities and Social Sciences

Chiang Mai Rajabhat University 202 Chang Puak Rd., Tambon Chang Puak,

Maung District, Chiang Mai Province 50300

Fax: 053-885709 Tel.: 083-0775755 E-mail: khrudaysi@hotmail.com